

Ἀγαπητοὶ φίλοι,

Εἰς τὴν φιλικὴν Σας πρόσκλησιν πρὸς συνεργασίαν μου εἰς τὴν «Ποικίλην Στοάν», τῆς ὁποίας πρὸ ἐτῶν ἤμην τακτικὸς συνεργάτης, εὐχαρίστως Σᾶς ἀποστέλλω τὸ παρὸν Ἀθηναϊκὸν διήγημα μου ἀπὸ μίαν σειρὰν τοιούτων, τῆς ὁποίας τὸ περιεχόμενον δὲν ἐγράφη ἀκόμη ὅλον. Εὐχομαι προκοπὴν εἰς τὸ ἐτήσιον φιλολογικὸν καὶ κοινωνικὸν λεύκωμά Σας, ἄξιον τῆς εὐρυτέρας ὑποστηρίξεως καὶ διαδόσεως.

Με ἀγάπην

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΧΑΤΖΟΠΟΥΛΟΣ

Ο ΔΙΔΑΣΚΑΛΟΣ

ΔΙΗΓΗΜΑ

Ἰωάννης Ἰωάννου ἐπίστευεν εἰς τὴν ζωὴν. Τὸ ἐπανελάμβανε τόσον συχνὰ αὐτό, ὥστε εἶχε δημιουργίαν καὶ σχολὴν. Κάθε ἄνθρωπος ἐπιδροῖ εἰς τὸν ἄλλον, καὶ τοῦτο συμβαίνει εἰς τὸ χωριό, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν πόλιν, συμβαίνει εἰς τὸν φυσικόν, ἀλλὰ καὶ εἰς τὸν πολιτισμένον ἄνθρωπον. Μετὸ νὰ ζῶμεν κοινωνικῶς ὑποβάλλομεν καὶ ὑποβαλλόμεθα. Κάποτε καὶ ἀθροποβαλλόμεθα. Εἰς τὸν συμπολίτην Ἰωάννην Ἰωάννου συνέβαινε περισσότερον ἢ ἀνθυποβολὴ καὶ δλωγώτερον ἢ ὑποβολή. Διότι ἐπίστευε πολὺ εἰς τὸν ἑαυτὸν του, ἀλλὰ τὴν πίστιν του μὸλις εἶχε δυνήθῃ νὰ ὑποβάλλῃ εἰς ὀλίγους. Ἐπίστευε λοιπόν, ὅτι αὐτὸς ἦτο μία ἐκλεκτὴ φυσιογνωμία, συνήθως ἔλεγε φάσις. Κατὰ τοῦτο ἐκλεκτή, ὅτι ἠσθάνετο τὴν ζωὴν εἰς ὅλας τὰς μεγάλας, μαργκὰς ὁρμάς της καὶ ὅτι ἠξίεε νὰ ζῆ κανεὶς εἰς τὸν κόσμον μόνον διὰ τὰς ἀνωτέρας πράξεις. Καὶ εἶχε κατορθώσῃ νὰ ἐμπνεύσῃ τὴν πίστιν

αὐτὴν εἰς μερικoὺς γνωρίμους του, φίλους του, μὲ τοὺς ὁποίους συνηγνῆται περὶ του κάθε βράδυ εἰς μίαν γωνίαν καφενεῖου, ὅπου συζητοῦσε μαζί του ἕως τὴν ὥραν, ποῦ τὰ γκαρσόγια ἐτοποθετοῦσαν τὰς καρέκλας ἐπάνω εἰς τὰ μάμοαρα τῶν τραπεζιῶν, ἔσπεραν εἰς τὸ πάτωμα τὰ ροκανίδια καὶ ἐλάμβανον τὸ σάρωθρον. Τὴν ὥραν ἐκείνην ἀπρηχθᾶνετο πολὺ ὁ Ἰωάννης Ἰωάννου καὶ ἐσηκῶνετο ἀπὸ τὸ λυωμένον βελούδο τοῦ στενοῦ καὶ μακροῦ καναπέ μὲ μορφασμῖον. Ἐλεγε προφανῶς μὲ μεγίστην δυσαρτέκειαν :

— Πᾶμε παιδιά ! Εἶναι ἄσχημον νὰ μένωμε πλέον ἐδῶ μέσα ! Θὰ κάμωμεν μίαν βόλταν εἰς τὸ Ζάππειον.

Κάποτε κάποιος ἀντίπαλος τοῦ Ἰωάννου Ἰωάννου, ἀπὸ ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι ἐπὶ γρᾶναι νὰ τὸν συναντήσουν εἰς τὴν προσφιλή του γωνίαν καὶ νὰ παλαίσουν μαζί του διαλογικῶς εἰς μακρογορίας περὶ ζωῆς, τοῦ εἶπεν εἰς παρομοίαν στιγμῆν :

— Παρακαλῶ, ἀλλ' ἐσεῖς ποῦ ἔχετε κηρυχθῆ ὑπὲρ τῆς ζωῆς, πρόπει νὰ τ'ἀνέχεσθε ὅλα, καὶ τὰ ἄσχημα καὶ τὰ κατὰ τῆς ζωῆς.

Ὁ Ἰωάννης Ἰωάννου συνεταράχθη. Πάντοτε διέθετε μὲ ὀρμητικὴν ἐνθουσίαν ὠραίας, ὀητορικής, κτυπητᾶς φράσεις, εἰς τὰς ὁποίας εἶχε κλείσῃ ὅλα τὰ φανταχτερά του ἐπιχειρήματα ὑπὲρ τῆς ζωῆς, ἀλλ' ἐκείνην τὴν στιγμῆν, εἰς τὴν ἀπλήν παρατήρησιν τοῦ ἀντιπάλου του ἠσθάνθη τὴν γλώσσαν του νὰ δένεται. Οἱ μαθηταὶ του τὸν ἐκύτταξαν ἀήσυχοι, ἀναμένοντες μὲ ἀγωνίαν τὴν ἀπάντησιν τοῦ διδασκάλου. Καὶ πράγματι ἀνέπνευσαν, ὅταν τὸν ἤκουσαν νὰ λέγῃ τέλος μὲ πομπώδη ἔκφρασιν :

— Ἀλλὰ κανεὶς δὲν μὲ ὑποχρεώνει νὰ ὑφίσταμαι κατὰ τὸ ἀνθυγιερόν, τὸ ἄσχημον. Τὸ ἐναντίον ἡ ὀρμὴ τῆς ζωῆς μὲ παρακινεῖ νὰ νικῶ τὰς ἄσχημίας. Ἔχω τὴν αἰσθητικὴν μου.

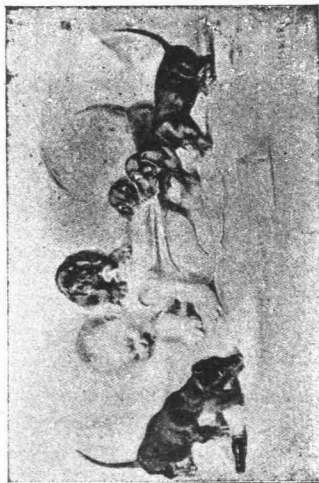
Καὶ εἰς τὸ μέτωπόν του ἔλαμψεν ὁ θρίαμβος. Οἱ μαθηταὶ του ἦσαν ἐτοιμοὶ νὰ χειροκροτήσουν, ἂν δὲν τοὺς ἐμπόδιζεν ἓνα ἀσθηρὸν βλέμμα τοῦ διδασκάλου. Ὅχι, αὐτὸς ἀπέφευγε τὰς θεατρικὰς ἐπιδείξεις.

Ὡρισμένως ὁ ἀντίπαλος εἶχε κτανικηθῆ, ἀλλὰ πρὸ τοῦ νὰ φορέσῃ τὸ παλτό του ἐστάθη καὶ εἶπε μὲ εἰρωνείαν :

— Ἀλλὰ τότε ἡ αἰσθητικὴ τῆς ζωῆς σας εἶναι μονομερής, διότι μονομερής εἶναι καὶ ἡ ἰδέα σας διὰ τὴν ζωὴν. Ἄν ἦσθε λάτρη τῆς ζωῆς πρόπει νὰ τὴν δέχεσθε εἰς ὅλας τὰς ἐκδηλώσεις της ὅπως ἔχει.

Ὁ διδύκαλος ἐδάγκασε τὸ μουστάκι του ἀπὸ πῆσμα. Ἠορέσθη νὰ εἴπῃ :

□ Ι. Α. ΑΡΣΕΝΗ: ΜΙΚ. Α. ΡΑΦΗΛΟΒΙΤΣ "ΠΟΙΚΙΛΗ ΣΤΟΑ", 31^{ον}

— Μὲ συγχωρεῖτε, ἀλλὰ παρατηρῶ, ὅτι δὲν μ' ἐννοεῖτε, ὅπως δὲν ἐννοεῖτε καὶ τὴν ζωὴν.

Πάντα ὅταν ὁ Ἰωάννης Ἰωάννου ἀνέφερε τὴν λέξιν ζωὴν, ἐφρόντιζε νὰ τῆς ἔδινε τόνον, ἐκφρασίαν, χροῖμα. Τὴν ἐπρόφερε μὲ γεμάτο τὸ στόμα, ἐπεκαλεῖτο μ' αὐτὴν τὴν λέξιν καὶ μυστηριώδεις, μαγικόν, ἐπιβλητικόν, πρὸ τοῦ ὁποίου τίποτε δὲν ἰδύνατο ν' ἀναμετροθῆ. Ἦτο τὸ τελευταῖον, ἀλλὰ καὶ τὸ μόνον αὐτοῦ του. Δὲν ἰδύνατο δὲ νὰ ἐννοήσῃ πῶς ἦτο δυνατὸν ν' ἀντιτείνῃ κανεὶς εἰς μίαν τόσον ἀπέραντην ἔννοιαν, ὅπως ἐκλείειν αὐτὴ ἢ λέξις: Ζωή! Μήπως δὲν τὰ ἔλεγεν ὅλα; Ὅλα ὅσα εἰμποροῦσε νὰ εἰπῆ, ὅλα ὅσα ἰδύνατο νὰ διασθανθῆ; Ἄν δὲν ἦτο τελεσίδικος αὐτὴ ἢ λέξις, ποία ἄλλη θὰ ἦτο; Δύναται ν' ἀντιστῆ τίποτε εἰς τὸν κεραιόν;

Ὁ ἄλλος ὅμως εἶχε φορέσῃ ἀπαθὴς τὸ ἐπανωφόρι του, ἀναφεν ἕνα τοιγαρότο καὶ εἶπε μὲ διαβολεμμένην ἀταραξίαν:

— Ὅμολογῶ πῶς μοῦ εἶνε δύσκολον νὰ ἰσχυρισθῶ, ὅτι ἐννοῶ τὴν ζωὴν, ἀφοῦ δὲν τὴν ἐγνώρισα, ἀλλὰ θὰ ἤμην πολὺν περιορογος νὰ μάθω ποῦ τὴν ἐγνώρισάτε σεῖς αὐτὴν τὴν ζωὴν;

— Τὴν διασθανόμεθα ἀπλούστατα, ἔσπευσε ν' ἀπαντήσῃ ἕνας ἀπὸ τοὺς ὁπαδοὺς, ἐψώσας τοὺς ὤμους.

— Ἄλλ' ἢ ζωὴ ἰσχυρίζεσθ' ἐ, ὅτι εἶνε ἕνα γενικόν, ἀλλ' ἔχει καὶ τὰς ποικιλίας τῆς, τὰς ἐξελίξεις τῆς, τοὺς ἀγῶνας τῆς, τὰς διαφορὰς τῆς;

— Ἀμὴ πῶς; εἶπεν ὁ Ἰωάννου.

— Τότε δὲν ἀρκεῖ μόνον ἢ διαίσθησις, ἀλλὰ χρειάζεται καὶ ἡ γνώσις τῆς.

— Δὲν τὸ ἀροῦμαι.

— Ἀλλὰ ποῦ ἐμάθατε αὐτὴν τὴν ζωὴν;

— Περιορογον προῆμα, ποῦ ἔμαθα τὴν ζωὴν; Ἀλλὰ μήπως δὲν ζῶ;

— Εἰς αὐτὸν τὸν καναπὲ τοῦ καφενεῖου; Ἐγὼ νομίζω, ὅτι ἡ γνώσις τῆς ζωῆς ἔρχεται μόνον ἀπὸ τὴν συμμετοχὴν εἰς αὐτὴν νὰ ποῦμε, ἀπὸ τὴν πάλην εἰς τὴν ζωὴν. Ὅσον περισσότερον παλαίει κανεὶς εἰς τὴν ζωὴν, τόσον περισσότερον τὴν μαθαίνει. Καὶ θὰ ἦθελα νὰ ἐμάθαινα ποῦ, πῶς καὶ πότε ἐπαλαίσατε εἰς τὴν ζωὴν καὶ διὰ τὴν ζωὴν;

Ὁ δέποτε ἄλλοτε ὁ λάτρης τῆς ζωῆς ἐδοκίμασε τοιαύτην ἐσωτερικὴν κατὰπληξιν ὅπως εἰς τὰς ἀπλὰς ἐκεῖνας λέξεις.

Εἶχον εὐρεθῆ τῶρα ἔξω εἰς τὸ πεζοδρομίον καὶ δὲν εὗρισκεν ἀκόμη τὴν ἀπάντησιν. Προῶτην φορὰν ἔθετε καὶ ὁ ἴδιος εἰς τὸν ἑαυτὸν του μίαν τόσῃν ἀπλήν, ἀλλ' ἐπιτακτικὴν ἐρώτησιν. Ναὶ διησθάνετο τὴν ζωὴν, ἀλλ' ἰδύνατο νὰ διασθανθῆ καὶ τὴν πάλην τῆς; Τί εἶχε κάμῃ εἰς αὐτὸν τὸν κόσμον, δι' αὐτὴν τὴν ἀγαπητὴν του «ζωὴν»; Ὁ Ἰωάννου εἰς αὐτὸν τὸν κόσμον, δι' αὐτὴν τὴν ἀγαπητὴν του «ζωὴν»; Ὁ Ἰωάννου εἶχεν αἴφνης τὸ αἰσθημα ἀνθρώπου, ὁ ὁποῖος εἶχε πέσῃ ἀπὸ τὴν κορυφὴν φανταστικοῦ, ὁμοίον ἐψηλοῦ πύργου εἰς πολὺν βαθεῖαν καὶ λασπώδη τάφρον. Δὲν ἰδύνατο νὰ βοηθῆσῃ τὸν ἑαυτὸν του νὰ ἐξεέλθῃ.

Ὁ ἄλλος εἶχε χαμερτίσῃ τῶρα καὶ ἀπεμακρύνθη μὲ τὰς μικρὰς λέξεις:

— Ὅπωςδήποτε χρειάζεται να ἔχη ζήση κανείς διὰ τὴν ὁμιλίαν διὰ τὴν ζωὴν καὶ ἂν ζῆ, ἔχει πολὺν ὀλίγον καιρὸν νὰ ὁμιλῇ δι' αὐτήν.

Ὁ διδάσκαλος ἐβάδιζε σιγὰ μὲ τὸ κεφάλι χαμηλωμένον. Ἐκύτταζε τὰς πλάκας τοῦ πεζοδρομίου, ποῦ ἔλαμπον κοκκινωπαὶ εἰς τὸ φῶς τῶν χαμηλῶν φανῶν τοῦ ἀεριόφωτος καὶ τοῦ ἐφαίνοντο μαῦραι, πένθιμοι. Τὸ στόμα του ἦτο πικρὸν ὡσὰν νὰ εἶχε πῆ κινίην. Οἱ μαθηταὶ του ἐβάδιζον περὶ αὐτὸν σιωπῶντες. Ἐσκέποντο καὶ ἡ σκέψις εἶναι ἡ ἀρχὴ τῆς διασαλεύσεως τῆς πίστεως. Ἦρχισαν ν' ἀμφιβάλουν εἰς τὸν διδάσκαλον, εἰς τὴν ἀξίαν τῶν λόγων του, εἰς τὸν ἑαυτὸν των καὶ πρὸ παντός εἰς τὴν θεωρίαν τῆς ζωῆς, καὶ ποῦ εἶχαν πιστεύσῃ ἀκραδάντως.

Ἄν συνήρτα κανεὶς τὴν νυκτερινὴν ἐκείνην ὥραν τὸν πένθιμον αὐτὸν ὄμιλον, βαδίζοντα μὲ σκυμμένας κεφαλὰς καὶ κλειστὰ τὰ χεῖλη, θὰ ἠδύτατο νὰ ὁρμισθῇ μὲ πλήρη πεποίθησιν, ὅτι ἀποτελοῦσαν τμήμα κηδεῖας καὶ ποτὲ φανατικούς ὁπαδοὺς τῆς ζωῆς.

Ἄλλ' ἡ πικρία τοῦ διδασκάλου ἦτο ὀξύτερα. Ὡς κέντρον τῶν θριμβευτῶν τῆς ζωῆς κατενόει αὐτὸς περισσότερον τὴν οἰκτρὰν ἐκείνην ἦταν τῆς θεωρίας του.

Ἀῦριον ὁ ἄλλος θὰ διεκίρηντεν εἰς ὅλους τὴν ἦταν αὐτήν, τὴν ἦταν ἐκεῖ εἰς τὸν ἀγαπημένον καταπὲ τοῦ καφετείου, ὅπου μακρὰς νύκτας τώρα εἶχε καταγάγῃ θριαμβευτικὰς νίκας, ὁμιλῶν διὰ τὴν ζωὴν, ἐπιβάλλων τὴν ζωὴν, κατακερυνῶντων ὅλους τοὺς συζητητὰς ἀντιπάλους του μὲ τὴν ἀκαταμάχητον θεωρίαν του. Ἔνας κόσμος ἐσορῶντο μέσα του, ἐρείπια ἔβλεπε γύρω του. Ἡ ζωὴ, εἰς τὴν ὁποίαν εἶχε πιστεύσῃ ὡς καὶ ἀκαταμάχητον, τοῦ ἔφηνεν ὡς ἀπὸ ἀνάμεσα στὰ δάχτυλά του. Ἡττημένος! Ποιὸς; Αὐτὸς ὁ δοξαστὴς τῆς ζωῆς! Ἄλλ' ἦτο δυνατόν; Εἶχε νικηθῇ ἀλήθεια; Ἔτσι, μ' ἓνα αἰφνίδιον κτύπημα, γοργόν, βραχύ, ἀπροσδόκητον; Δὲν ἔζησε, δὲν ἐπάλασε διὰ τὴν ζωὴν, δὲν συνεκλονίσθη ἀπὸ ζωὴν διὰ τὴν ζωὴν, ἐπομένως δὲν ἐγνώρισε τὴν ἀξίαν της; Ἄλλ' ἦταν ἀπαραίτητον καὶ νὰ παλαίσῃ; Τί ἐνοῦσεν ὁ ἄλλος πάλιν διὰ τὴν ζωὴν; Ἄν ἦτο δυνατόν νὰ τὸν συναντοῦσεν αὐτήν τὴν σιγμὴν θὰ τοῦ ἐπέβαλλεν αὐτήν τὴν ἐρώτησιν. Ἄλλ' ἂν τυχὸν εἶχε δίκαιον; Ἄν ἦταν ἀλήθεια, ὅτι δὲν εἶχε ζήση, δὲν εἶχε παλαίσῃ; Ἀλλὰ εἰς τί καὶ διατί νὰ ἐπάλασε! Τί θὰ εἶπῃ πάλιν τῆς ζωῆς; Μήπως ἡ λέξις ζωὴ δὲν συμπεριλαμβάνει καὶ τὴν ἐννοίαν τῆς πάλης, ὅπως ὅλα τὰ γεγονότα της; Αὐτοῦ ὅταν ἔλεγεν αὐτὸς «ζωὴ» τί ἠννόει;— Ἀλήθεια τί ἠννόει;

Ἴδρὼς ἔβροξε τὸ μέτωπόν του.

Λάβολε, μία ἄλλη ἐρώτησις, τὴν ὁποίαν δὲν εἶχε σκεφθῇ ποτέ του καλὰ—καλὰ. Τί ἠννόει, πῶς ἀντελαμβάνετο τὴν ζωὴν; Ἀλλὰ πῶς τοῦ εἶχεν ἔλθῃ κἂν αὐτῇ ἡ μαγικὴ λέξις εἰς τὸν νοῦν του, εἰς τὰ χεῖλη του; Πῶς εἶχε γίνῃ ὁπαδὸς τῆς ζωῆς, διδάσκαλος μάλιστα τῆς ζωῆς; Ἀσφαλῶς καὶ ποῦ εἶχε διαβάσῃ τὰ περὶ ζωῆς. Καὶ θὰ τοῦ εἶχε κάμῃ ἐντύπωσιν. Ποῦ; Πότε; Δὲν ἐνεθνημίτο καλὰ. Εἶχε διαβάσῃ ἀσχετὰ πράγματα. Ἀπὸ μικρὸς ἐδιάβαζεν ἐφημερίδας καὶ ἰδιαιτέρως μὲ προσοχὴν τὰ χρονογραφήματα τῶν ἐφημερίδων. Ἦταν ἐποχὴ, ὅπου ὅλη ἡ πηγὴ τῶν

γνώσεών του ἦσαν τὰ χρονολογήματα τῶν ἡμερησίων. Εἶχε προτιμήσεις διὰ πολλὰ ἀπ' αὐτά, μερικὰ ἀπὸ τὰς ὑπογραφάς των τοῦ ἐφαίνοντο ὅτι ἐνέκλειον τὸ κλειδί τῆς ἐξηγήσεως πολλῶν δυσκόλων πραγμάτων, περὶ τοῦ ὅλων. Ἐπειτα βαθμυδὸν ἤρχισε νὰ διαβάξῃ πολλὰ βιβλία, ἀνακατωμένα, σχεδὸν κάθε ἔντυπον, πρωτότυπα βιβλία καὶ μεταφράσεις βιβλία, — ὅ, τι ἐξεδίδετο μὲ ἑλληνικά στοιχεῖα. Ἡ ἀνάγνωσίς του ἦτο γενικὴ καὶ τυχαία. Ἀπὸ τὸ γυμνάσιον εἶχεν ἀποφοιτήσῃ μὲ πολὺ συγκεχυμένας γνώσεις. Ὅταν ἐβλεπεν εἰς τὰς ἡμερησίδας καὶ τὰ βιβλία ἀρχαίας ἑλληνικὰς λέξεις ἠσθάνετο θλίβην, ὅτι δὲν εἶχε μάθῃ ἀρχαῖα ἑλληνικά. Συναχρὰ τοῦ ἔλεγον : « Ἐδιαβάσατε ἀρχαίους συγγραφεῖς, κύριε ; » Ἀπῆντα ψευδόμενος, ἀλλὰ μὲ ἐσωτερικὴν ἀνησυχίαν : « Μάλιστα ! » Καὶ ἡ ἀνακούφισίς του ἦτο μεγάλη, ὅταν ἐξεδόθησαν μεταφρασμένοι εἰς τὴν νεοελληνικὴν οἱ ἀρχαῖοι ἑλληνες συγγραφεῖς. Ἐρρίφθη εἰς τὴν βουλιμίαν εἰς τὴν ἀνάγνωσίν των καὶ ἔτιοτε ἀνέφερε μὲ ἰκανοποίησιν τοὺς ἀρχαίους συγγραφεῖς. Ἦταν εἰς πλήρη τάξιν μὲ τὸν ἑαυτόν του καὶ πρὸς τοὺς ἄλλους, ἠδύνατο πλέον νὰ ἰσχυρίζετο μὲ ἀτοπεποιθήσιν, ὅτι τοὺς εἶχε διαβάσῃ. Καὶ ζωηρὰν ἐντύπωσιν τοῦ ἔκαμον οἱ τίτλοι τῶν μεταφραζομένων ξένων ἔργων. Ἦρχισε νὰ διαβάξῃ ἡμέρας, νύκτας ὁλοκλήρους τόμους ἐπὶ τόμων καὶ τὸ περιεχόμενον των εἶχεν ἐπιμέρη τὴν σύγγυσιν εἰς τὰς σκέψεις του, ὅσον περισσότερον δὲν ἠδύνατο νὰ ἐννοήσῃ πῶς ὅλοι αὐτοὶ οἱ συγγραφεῖς καὶ τὰ θέματά των δὲν κατέληγον εἰς μίαν ὁμοφωνίαν. Διατί αὐταὶ αἱ διαφοραὶ γνωμῶν, θεωριῶν, κοσμοθεωριῶν ; Μὴ τυχὸν τὸ βιβλίον ἦτο διὰ νὰ μὴ συμφωνοῦν οἱ ἄνθρωποι ; Εἰς μίαν τοιαύτην κρίσιν μον ψυχικὴν κατάστασιν συνήρτησεν αὐτὴν τὴν θεωρίαν τῆς ζωῆς. Ἦτο τόσον ἐδρεῖα, ἰκανοποιητικὴ κοσμοθεωρία, ὥστε ἐκλείσει τὰ βιβλία του, ἐπεισθῆ, ὅτι δὲν ἤξιζε νὰ σκέπτεται κανεὶς διὰ καμμίαν ἀνεύρεσιν τῆς ἀληθείας, ἢ ζωὴ ἔδιδε τὰς ἐξηγήσεις ὅλων τῶν ἀληθειῶν, ἐκίχησε λοιπὸν τὴν ζωὴν εἰς τὸ καφενεῖον, εἶδεν ἀχροατίας, ὁπαδοὺς, μαθητὰς καὶ διὰ πρώτην φορὰν εἰς τὸν βίον του ἦτο εὐχαριστημένος, ἐπὶ πολλὴν χρόνον ἦτο αὐτοῖκανοποιημένος καὶ ἕνα μόνον εἶχε παράπονον : Τί νὰ σοῦ κάμῃ ποῦ δὲν εἰμποροῦσεν ἀπὸ ἑλλειψιν μέσων νὰ ἐξέδιδεν ἕνα περιοδικὸν ὡραῖότερον, ὑψηλότερον, τελειότερον θὰ ἦσαν οἱ ἄνθρωποι ἂν ἐξοῦσαν διὰ τὴν ζωὴν, ἂν ἦτο δυνατὸν νὰ ἐννοοῦσαν αὐτὴν τὴν ζωὴν. Ἡ θεωρία του διεδόθη εἰς τὴν πόλιν. Πολλοὶ ἐδυσπιστοῦσαν πρὸς τὸν ἄνθρωπον, ἀλλ' ὁ φανατισμὸς του εἰς τὴν ἰδέαν του καὶ αἱ φωναὶ του δι' αὐτὴν τοῦ προσέδωκαν κάποιαν φήμην ἰκανῆς, ἀλλὰ παραγνωρισμένης προσωπικότητος. Διὰ νὰ ἐπέμεινε τόσον συζητῶν κάθε βράδην διὰ τὴν ζωὴν, θὰ ἦτο βεβαίως ἕνας κατανοητῆς τῆς. Ἀκόμη καὶ αὐτοὶ οἱ ἀντίπαλοί του ὅσας εἰρωνείας καὶ ἂν εἶχαν δι' αὐτόν, πάντοτε ἠσθάνοντο μίαν ἔξιν πρὸς τὰς συζητήσεις μαζί του. Καὶ ἐπειδὴ συνέβαιναν, ὥστε καὶ ἐκεῖνοι νὰ εἶχον τὰς αὐτὰς βήσεις μορφώσεως μὲ αὐτόν, τὰς ἰδίας πηγὰς μελέτης καὶ τὴν αὐτὴν ἑλλειψιν συστηματικῆς γνώσεως καὶ ἐπειδὴ τέλος εἰσέπνεον τὸν ἴδιον ἀέρα τῆς αὐτῆς πόλεως καὶ συχνὰ τοὺς ἰδίους καπνοὺς τοῦ αὐτοῦ καφενεῖου, ἀνεγνώριζον

«ἕως ἓνα σημεῖον καλὰς τὰς ἰδέας του», ἀλλ' εὐρίσκον, ὅτι «ἐκνυαίετο εἰς παρεξηγήσεις». Τὰ ἴδια ἐφρόνει καὶ αὐτὸς δι' ἐκείνους καὶ ὁ ἀκροατῆς τῶν συνηθισμένων μακρῶν ἐκείνων συζητήσεων των πιθανὸν ν' ἀπεκόμιζεν ἐξ αὐτῶν τὴν πεποίθησιν, ὅτι κυρίως δὲν ἐπρόκειτο εἰμὴ περὶ παρεξηγήσεων. Ἄλλ' ἀπόφει ἡ ἀπλή καὶ κατηγορηματικὴ ἐκείνη δήλωσις ἐνὸς ἀπὸ τοῦ ἀντιπάλου του, ὅτι δὲν εἶχε γνωρίσῃ τὴν ζωὴν καὶ ὅτι μόνον ἀπὸ διαίσθησιν καὶ ὄχι καὶ ἀπὸ πάλην διὰ τὴν ζωὴν δὲν ἦτο δυνατόν νὰ τὴν εἶχεν ἐννοήσῃ, τοῦ ἀνεποδογύριζε τὸ ὄλον λαμπρὸν οἰκοδόμημα τῆς κοσμοθεωρίας του. Τὶ ἠδύνατο ν' ἀπολογηθῇ εἰς τοὺς μαθητάς του, ἀφοῦ δὲν εἰμποροῦσε ν' ἀπολογηθῇ τίποτε πρὸς τὸν ἑαυτὸν του; Θὰ ἔχανε λοιπὸν τὴν πίστιν ἐκείνων ὅπως ἔχανε τὴν πίστιν πρὸς τὸν ἑαυτὸν του;

Εἶχαν φθάσῃ τώρα ἕξω εἰς τὸ Ζάππειον. Καθὼς ἐβράδιζον σιγὰ-σιγὰ ἡ ὥρα εἶχε παρέλθῃ. Δὲν παρετήρησαν, ὅτι εἶχε φωτίσῃ, ὅτι ἡ ἀνατολὴ ἐχρωμάτιζε μὲ τρυφερὸν ρόδινον χροῶμα τὸν οὐρανὸν ὑπὲρ τὸν Ὑμητόν. Ἐστάθησαν εἰς τὸ μέσον τῆς πλατείας καὶ παρετήρησαν, ὅτι μέσα εἰς τὴν ἀνατολὴν ἐβάφορτο καὶ αὐτοὶ ρόδινοι. Λεπτὸς, γρουδωτὸς κύκλος ροδίνου χρώματος περιέβαλλε τὰ παραστήματά των. Ὁ διδάσκαλος ἀνέπνεε βαρεῖα εἰς τὴν ἐλαφρὰν, δροσερὴν ἐκείνην ὥραν. Ἄλλ' αἰφνιδίως καθὼς ἀνεπρόβαλλεν ἐκθαμβωτικὸς ὁ ἡλιακὸς δίσκος καὶ κατεπλημμύρισε τοὺς ὀφθαλμοὺς των μὲ τὴν βιαίαν, πυκνὴν, ἰσχυρὰν ἀκτινοβολίαν του, ὁ διδάσκαλος ἀνύψωσε τὰς χεῖρας καὶ ἀνεφώνησε μὲ ἀπροσδόκητον θοῖαμβον, εὐρίσκων αἰφνιδιαστικὴν διέξοδον εἰς τὰς στενοχωρημένας σκέψεις του, — ἀνεφώνησε μὲ παιδικὴν χαρὰν:

— Ὅριστε μας τώρα, δὲν γνωρίζω τὴν πάλην τῆς ζωῆς! Καὶ ἔχω ἀνάγκην νὰ παλαίσω διὰ τὴν ζωὴν, ὅταν ἔχω αὐτὸ τὸ ὑπέροχον φῶς τῆς ζωῆς;

Οἱ ἄλλοι εἰς τὴν ἐμπνευσμένην ἐκείνην ἀναφώνησιν του ἠσθάνθησαν τὸν ἑαυτὸν των τόσον ἐλαφρὸν ὥσάν νὰ εἶχεν ἀφαιρεθῇ βαρεῖα μολόπειτρα ἀπὸ τὰ στήθη των. Θὰ ἐχειροκροτοῦσαν διὰ τὴν νέαν αὐτῆν νίκην τοῦ διδασκάλου ἂν δὲν συναντοῦσαν τὸ αἰσθητὸν βλέμμα του. Ὅχι, αὐτὸς ἀπέφενγε τὰς θεατρικὰς ἐπιδείξεις.

Τὴν ἰδίαν ἐσπέραν πολλοὶ συζητηταὶ εἶχαν συναθροισθῇ εἰς τὸ καφερεῖον, διότι τὰ συμβάντα εἶχον διαδοθῇ ἐνδύτερον, ἀλλ' αὐτὴν τὴν φορὰν κανεὶς δὲν ἐτόλμησε ν' ἀντιτείνῃ εἰς τὸν διδάσκαλον τῆς ζωῆς, ὅταν ἐγνώσθη ἡ πρωϊνὴ ἀποστροφὴ του πρὸς τοὺς μαθητάς του.

Προκειμένου περὶ τοῦ ἡλίου τῆς Ἑλλάδος κανεὶς δὲν εἶχε τόσην τόλμην νὰ ἐξελέγξῃ τὴν κοσμοθεωρίαν τῆς ζωῆς, οὔτε τὸν διδάσκαλόν της.

(Φεβρουάριος 1914)

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΧΑΤΖΟΠΟΥΛΟΣ

